GLASUL MINORITĂȚILOR

Anul I. Luna Novembrie Nr. 6

Răspuns
d-lui deputat Leonte Moldovanu.

Prea stimate d-le deputat! În calitatea de director al revistei *Glasul Minorităților* am primit dela d-voastră următoarea scrisoare:

Stimate domnule director!

Primesc *Glasul Minorităților*, pe care-l citesc cu mult interes. Apreciez la justa sa valoare sforțarea ce faceți pentru îndrumarea unei politici de sinceră colaborare a tuturor elementelor ce compun Statul nostru. Știu, că pentru a ajunge aci, e nevoie să ne cunoaștem. Cei doritori de mai bine vor găsi mijloacele pentru a reuși. Dar cred, că mai ales *dreptatea* trebue să stea la baza oricărei acțiuni și *adevărul*.

De aceea m'am gândit să vă scriu rândurile acestea. În articolul d-lui Dr. Willer din Nr. 5, adresat d-lui N. Iorga, citesc: „teascul de impozite, care lucrează în două feluri dincoace și dincolo de munți, reforma agrară, care apasă cu greutate catastrofală pe țăranii maghiari, politica nedreaptă a impozitelor“ etc.

Din pasagiul acesta ar rezulta, că legea impozitelor nu se aplică deopotrivă în tot regatul României, că minoritățile ar avea o situație mai grea din punct de vedere al impunerilor, că reforma agrară, adecă împărțirea pământului la țărani ar păgubi pe țăranii unguri, cari n'ar avea aceeași situație cu cei români în fața legii și a aplicării ei etc.

Dacă ar fi așa, ar fi un adevăr catastrofal. Decât aceasta trebue dovedit. Pe cât știu eu, reforma impozitelor

este unitară, ea se aplică deopotrivă în toate părţile ţării, ministrul de resort, adecă d-l Vintilă Brătianu a făcut personal o întinsă anchetă în Basarabia, Bucovina şi Ardeal şi a cercetat cum se aplică noua lege a impozitelor. Nicăiri, dar absolut nicăiri n'a găsit, că această lege s'ar aplica într'un fel pentru Români şi în alt fel pentru minorităţi. Aceasta este exchis. S'ar fi putut ca într'un judeţ organele de aplicare să fi fost mai fiscale faţă de cele din alt judeţ, dar nu faţă de minorităţi, ca atare.

De aceea cred, că ar fi bine, ca d-l Dr. Willer să dovedească cu fapte concrete afirmaţiunile sale. În caz că afirmaţiunea sa corespunde adevărului şi se aduce la cunoştinţa ministrului respectiv, vă asigur că nedreptatea va dispare şi se va restabili dreptatea. În caz contrar, când d-l Dr. Willer n'a spus un adevăr, atunci politica d-voastră dela *Glasul Minorităţilor* nu poate reuşi, pentrucă nu se bazează pe adevăr, pentrucă atunci nu putem ajunge să ne cunoaştem, câtă vreme în foile noastre nu spunem adevărul.

Totaşa în ce priveşte aplicarea reformei agrare. Aştept pentru numărul viitor dovezile sau rectificarea.

Cu înaltă stimă

11. 10. 923. Bucureşti. **Leonte Moldovanu**, deputat.

Greutatea politică, care o aveţi, d-le deputat, în partidul liberal şi tonul serios, cu care ne întimpinaţi, mă obligă ca împreună cu colegii mei redactori să vă dau un răspuns detaliat.

În scrisoarea d-voastră, d-le deputat, ne cereţi să dovedim doleanţele generale ale naţiunilor şi religiilor minoritare. Cereţi în mod categoric numai dovezi referitoare la aceea, că legea impozitelor nu se aplică deopotrivă pe teritorul ţării întregi, că din punctul de vedere al impunerilor minorităţile ar avea situaţie mai grea, că reforma agrară, adecă împărţirea pământului ar păgubi pe ţăranii unguri, pentrucă aceştia nu s'ar bucura cu românii de egalitatea drepturilor în faţa legii şi la aplicarea ei.

Ne acomodăm strict dorinţei d-voastră când aducem dovezile noastre numai referitor la acestea; vă putem însă asigura, d-le deputat, că am fi foarte mulţumiţi, dacă v'am putea expune şi doleanţele generale naţionale şi religionare ale minorităţilor.

Totdeauna am simţit, că trebue să se găsească în jurul guvernului de aceia, cari ar dori să cunoască bine situaţia noastră şi astfel nu în contra noastră, ci împreună cu noi caută să consolideze ţara. Avem speranţa, că în d-voastră, d-le deputat, nu ne vom înşela. Dacă veţi cunoaşte datele noastre, asupra lor nu vă veţi cufunda în tăcere, ci veţi pune o vorbă bună în interesul adevărului nostru.

Să începem cu reforma agrară.

D-voastră, d-le deputat, vorbiţi categoric numai despre *ţăranul* ungur. Poate pentrucă sunteţi convins, că faţă de proprietarii mari şi mijlocii s'a procedat fără cruţare şi în multe cazuri nedrept, poate pentrucă şi noi ne-am plâns numai de soartea micilor existenţe. E tot una. Noi şi aici vom dovedi numai ce binevoiţi a ne cere.

Trei categorii ale ţăranilor unguri au suferit cele mai mari jigniri. La acestea putem să o arătăm mai caracteristic, că puterea de stat nu măsoară cu măsură egală. Acestea sunt: coloniştii, participanţii la comunitatea de avere particulară din Ciuc şi în general membrii comunităţilor de avere. Daţi-ne voie, d-le deputat, să vorbim prima oară despre colonişti.

Fosta stăpânire maghiară, începând cu penultimul deceniu al veacului XIX a început o politică de colonizări. Această politică avea scop îndoit. Pe de o parte a preda destinaţiei adevărate, în special agriculturii imobilele vaste ale Statului, acomodate pentru plugărit, în cari sau erau încă păduri, dar păreau bune pentru agricultură, sau erau tăieturi, pline cu butuci; pe de altă parte ca teritoriile acestea, din cari domnia turcească de secoli a nimicit populaţia maghiară, ce s'a aflat aci de sute de ani, să ajungă cel puţin în o mică parte iarăşi pe mâna populaţiei maghiare. Înaintea d-voastră, d-le deputat, va fi de sigur cunoscut, că la sfârşitul secolului trecut nu numai guvernul maghiar a făcut politică de colonizări. A făcut-o aceasta şi prusiacul în Posen, şi rusul în Basarabia şi chiar şi românul în Dobrogea. Dacă această politică a fost sau n'a fost justă, nu o discutăm. Naţiunile, în defavorul cărora s'au făcut aceste colonizări, s'au plâns tare în faţa opiniei publice a Europei şi chiar rezultatul acestor plângeri se oglindeşte în tratatele de pace din St. Germain şi Trianon. Victorioşii au pedepsit statele, cari au continuat cu energie această politică.

Politica de colonizare maghiară s'a pornit mai efectiv

după anul 1885. După această dată s'au înfiinţat 25 comune-colonii ungureşti pe teritoriile anexate acum României, din care partea mai mare pe teritorul Banatului. În aceste comune trăiesc azi 24,000 suflete maghiare.

Dacă d-voastră, d-le deputat, comparaţi politica de colonizare maghiară cu cea prusacă şi rusă, veţi constata, că această politică era cea mai blândă faţă de populaţia băştinaşă.

În arhiva judeţului Caraş-Severin se păstrează şi azi ordinul No. 49494/1892 a ministrului de agricultură maghiar, în care comunică publicului din judeţ, că odată cu colonizările „spre întărirea comunelor de aici şi pentru intensificarea activităţii economice, în special pentru încurajarea prăsilei vitelor, să se dee în arândă imobilele Statului, aflătoare pe teritorul judeţului, cari nu sunt destinate colonizării sau altor scopuri, cât se poate comunelor, în a căror hotare se află acele imobile". Drept rezultat la acest ordin d. e. comuna curat românească Cutina a primit 620 jugăre, Fădimac 425 jugăre, Balinţ 101 jugăre, pe lângă o chirie anuală de 2 coroane de jugăr. În teritorul administraţiei de stat din Lugoj, în total 53 comune româneşti au ajuns astfel la păşuni ieftine sub stăpânirea maghiară. Acest teritor la predarea stăpânirei s'a urcat la 12,129 jugăre, pentru care locuitorii români plăteau în total 49,781 coroane chirie, va să zică în general 4 coroane 10 fileri pe un jugăr.

Regimul unguresc deci, când a făcut politica de colonizări, s'a îngrijit şi de asigurarea progresului economic al populaţiei băştinaşe.

În părţile bănăţene între comunele colonizate maghiare cele mai mari sunt Zenta-nouă, Bodófalva şi Igazfalva. Daţi-mi voie, d-le deputat, să vă prezint câteva date statistice referitoare la comunele româneşti din vecinătatea comunelor colonizate sus amintite, în tablourile următoare:

TABLOUL I.

Nr. crt.	Numele localității	Numărul populației civile în anul				Din populația civilă a avut limba mat. română în anul			
		1870	1880	1900	1910	1870	1880	1900	1910
1	Covaci	655	645	955	948	13	18	14	29
2	Cerneteaz . .	1444	1321	1454	1332	1265	1147	1275	1164
3	Iarmata . . .	4920	4844	5321	5259	260	186	295	318
4	Giroda	900	909	1184	1419	701	718	774	851
5	Balinț [1] . . .	757	860	912	1349	667	606	737	760
6	Cutina	1017	845	923	969	1005	807	900	963
7	Tergovești . .	496	503	667	839	492	482	661	352
8	Fădimac . . .	985	845	958	938	985	821	952	923
9	Băsești . . .	545	509	579	585	543	485	573	575
10	Răchita . . .	1354	1275	1528	1637	1348	1212	1480	1599
11	Mănăștur [2] . .	431	391	479	776	405	339	450	508
12	Bujor	568	585	628	654	512	500	590	630
13	Bucovăț . . .	773	720	814	787	749	678	806	774
	Total:	14845	14252	16402	17492	8945	7999	9507	9446

[1] În Balinț sunt cam 200 coloniști maghiari.
[2] În Mănăștur sunt cam 150 coloniști maghiari.

TABLOUL II.

Nr. curent	Numele localității	Numărul caselor de locuit			Dintre case au fost					
					clădite din cărămidă sau piatră		acoperite cu țiglă sau tinichea		acoperite cu trestie sau pale	
		1880	1900	1910	1900	1910	1900	1910	1900	1910
1	Covaci	110	167	185	1	3	39	87	128	96
2	Cerneteaz . . .	281	300	302	1	—	52	103	244	198
3	Iarmata	739	971	1016	70	70	531	734	432	275
4	Giroda	184	247	260	5	20	55	124	164	125
5	Balinț	131	172	249	20	16	42	155	85	63
6	Cutina	162	174	181	2	3	27	84	74	43
7	Tergovești . .	94	117	165	6	9	15	127	82	27
8	Fădimac . . .	185	182	172	1	4	20	61	93	81
9	Băsești	101	113	116	1	3	—	23	50	35
10	Răchita	264	296	319	1	3	4	60	190	183
11	Mănăștur . . .	82	95	138	3	4	7	79	59	41
12	Bujor	116	121	128	8	10	8	23	54	49
13	Bucovăț	141	145	153	—	1	6	23	53	45
	Total:	2590	3120	3384	119	146	806	1683	1708	1261

Din aceste cifre brute ajungem la următoarele concluziuni:

Înainte de ce s'au început colonizările, numărul populației din aceste 13 comune nu numai că nu a crescut, ba între anii 1870—1880 chiar a scăzut. Dela colonizări populația crește mereu. Între 1880—1900 anual cu 107 suflete, între 1900—1910

cu 109 suflete a crescut numărul total al populației acestor comune.

Elementul românesc înainte de colonizări, între anii 1870 și 1880 a scăzut în proporții și mai mari, ca numărul populației întregi, fiindcă, până când populația totală a scăzut cu 60 suflete, elementul românesc pierde anual cam 95 din numărul lui.

Dela 1880 încoace se prezintă și creșterea elementului românesc. Până în 1900 crește numărul lor în general cu 75 pe an; între 1900—1910 rămâne aproape neschimbat.

În aceste 13 comune fără întrerupere crește numărul caselor. Între anii 1880—1900, precum între 1900—1910 anual în medie cam 26 case s'au zidit. Și casele zidite din cărămidă și piatră arată o creștere.

Rezultatul cel mai important e, că numărul acoperișelor de țiglă și tinichea în 10 ani, între 1900—1910 s'a dublat, iar numărul acoperișelor primitive a scăzut cu a treia parte.

Constatările acestea dovedesc incontestabil, că coloniile întemeiate pe lângă aceste comune românești au ajutat favorabil sporirea numărului populației, deoarece comunele, cari zac mai departe, nu arată sporul acesta. Desnaționalizarea lor de loc nu s'a făcut, ba s'a dat posibilitatea pentru sporirea averei lor. Dovada cea mai sigură e înmulțirea caselor și perfecționarea lor, ceeace întrece iarăș situația celorlalte comuni, mai îndepărtate.

S'a întâmplat în câteva cazuri, că Statul a cumpărat dela particulari pământ pentru înființarea unor colonii. Cum s'a întâmplat aceasta, iată un exemplu: hotarului comunei Balinț, care avea 1995 jugăre, îi aparținea în 1884 o pădure a Statului în extenziunea de 1294 jugăre. Dupăce pădurea s'a tăiat, Statul a vândut 467 jugăre proprietarului de naționalitatea română, Dr. Ioan Maior cu 55 coroane jugărul. Opt ani după aceasta a dat 292 jugăre la colonizarea comunei Bodófalva și astfel în Balinț i-a rămas numai 535 jugăre, din care a lăsat 102 jugăre comunei românești, în scopul de-a face pășune, pentrucă atâta necesita numărul vitelor. Pământul ce a mai stat la dispoziția Statului, nu a fost suficient pentru colonizarea proiectată pe mai târziu, astfel când Dr-ul Ioan Maior — afară de $8^1/_4$ jugăre — a oferit spre cumpărare moșia sa, Statul a răscumpărat-o, numai pe jumătate curățită, cu 200 coroane jugărul.

Din toate acestea reiese, că jicnirea, pentru care la timpul său atât de mult s'au plâns conducătorii români ai Banatului, n'a fost atât de gravă — cum veţi vedea, d-le deputat, în cele ce urmează — ca jicnirea coloniştilor maghiari. Or, dacă Statul maghiar ar fi procedat chiar în modul cel mai brutal faţă de populaţia română, aceasta nu dă bază morală şi drept Statului român, să ruineze şi să păgubească grav materialiceşte pe ţăranii cu limba maternă maghiară, deveniţi deja cetăţeni români.

Şi totuşi articolul 10 din legea pentru reforma agrară spune, că „loturile celor colonizaţi după 1 Ianuarie 1885, se expropriază până la limita lotului fixat în regiune pentru împroprietărirea îndreptăţiţilor dela art. 86". Pe baza acestui articol de lege şi a Regulamentului de executare s'a făcut posibil a se lua sub titlul reformei agrare dela micii proprietari ţărani cu 16 jugăre de pământ, partea mai mare a moşiei, fiindcă „locul tip" variază între 1—7 jugăre, deci aceşti colonişti maghiari se pot face proprietari pitici.

Dar ca să nu credeţi, d-le deputat, că coloniştii maghiari au primit dela Statul maghiar pământul gratuit, vă prezintăm aici datele referitoare la cumpărarea de pământ a unei comuni colonizate.

Colonizarea comunei Moşniţa, în judeţul Timiş-Torontal s'a întâmplat în anul 1903. Un colonist a primit 24 jugăre pământ. Preţul de cumpărare a fost 7940 coroane, din care înaintea tragerei sorţii au trebuit să achite coloniştii câte 1000 coroane în numărar, care sumă în multe cazuri a fost costul pământului lor vândut aiurea, sau întreaga lor moştenire. Pentru suma rămasă au plătit în anul întâi 2%, în anul al doilea 3% interese, iar în anii de pe urmă, în decurs de 50 ani, drept amortizare de capital şi interese anual 326 coroane 06 fileri. Partea mai mare a coloniştilor moştenitori din cele 7940 cor. preţul de cumpărare, au amortizat sub imperiul maghiar 5546 coroane, iar sub imperiul român — şi aceasta autorităţile au primit-o fără cuvânt — 1292 coroane, astfel a mai rămas un rest de 1102 coroane. Conform contractului încheiat la timpul său între colonişti şi statul maghiar, după achitarea primei rate au devenit stăpânii pământului şi guvernul maghiar a trebuit să îi introducă în „cărţile funduare".

D-le deputat, d-voastră ca advocat ştiţi bine, că urmaşul de drept este ţinut prin actele de drept ale antecesorului de

drept. Statul român, ca urmaşul de drept al Statului maghiar, este dator deci a respecta dreptul de proprietate al coloniştilor. Statul român a primit dela coloniști chiar şi achitări de rente, ceeace îl îndatorează în chip deosebit să recunoască dreptul de posesiune.

În anul 1903, adecă atunci, când coloniştii din Moşniţa au plătit miia de coroane, la noi, conform datelor bursei de cereale, preţul mediu al grâului era 16 coroane maja metrică. Astfel când coloniştii din Moşniţa deja după tragerea sorţilor au plătit 1000 coroane, au dat Statului contravaloarea alor $62^1/_2$ măji metrice de grâu. De atunci au achitat în general 100 coroane pe an, deci în total 1300 coroane aur, aceia cari mai puţin au plătit. Fiindcă între anii 1903—1908 preţul grâului era în general 21 coroane, astfel au mai dat Statului încă odată contravaloarea alor 62 metricentri grâu; în total deci au plătit Statului — afară de interesele achitate la timp — contravaloarea alor $122^1/_2$ măji metrice de grâu. Astăzi valoarea aceasta de grâu reprezintă 61,250 Lei, în general pro jugăr 2550 Lei.

Când coloniştii au aflat despre articolul 10 al reformei agrare, mai întâi prin presă au atras atenţiunea opiniei publice asupra pericolului, care îi ameninţă din cauza seducerei cu rea voinţă a câtorva legislatori. Căci să ne credeţi, d-le deputat, noi ştim foarte bine numele acelora, cari au sfătuit, ca să nu zicem: au constrâns guvernul Averescu, ca contrar decretului de lege, emis de guvernul anterior, să iee în lege şi acest articol. Şi la d-l Iuliu Maniu au încercat la timpul său, ca să se aducă lege pentru nimicirea coloniştilor, dar acest bărbat de stat categoric a refuzat-o aceasta. D-Voastră desigur vă aduceţi aminte, că guvernul Averescu a făcut să se voteze legea Garofliid în Cameră fără opoziţie, după o desbatere de câteva zile. Când a căzut guvernul Averescu şi cel liberal a luat în mână puterea, coloniştii au trimis o delegaţie la Bucureşti. În luna Aprilie 1922 s'au prezentat la d-l preşedinte al Senatului, care a promis dreptatea. S'au prezentat şi la d-l preşedinte al Camerei, la d-l Orleanu, care a declarat că consideră articolul 10 din lege în forma actuală, ca o dispoziţiune *demagogică*, care trebue corijată. S'au prezintat şi la d-l ministru Constantinescu, care a spus, că ţine de imposibil, ca din aşa mici proprietăţi, cum sunt ale coloniştilor, să se şi iee ceva. Coloniştii şi-au depus memoriul lor şi la Palat. Şi totuşi, în decursul toamnei

1922, organele guvernului, a cărui ministru de agricultură a făcut declarația de sus, au început exproprierea pământurilor coloniștilor.

Ca să rămânem la comuna Moșnița, aici s'au lăsat câte 7 jugăre la un colonist, din 24, deci au fost luate 17. S'a fixat 1000 Lei drept contravaloarea unui jugăr expropriat, va să zică colonistul, care — precum am arătat mai sus — a achitat în valoare de grâu 2550 Lei, acum primește în schimb 1000 Lei.

Stimate d-le deputat! Dacă cugetați fără preocupare asupra acestor lucruri, trebue să recunoașteți, că dela coloniști se ia pământul nu din necesitate economică obștească, ci sau din motivul ca să se răzbune actele fostei stăpâniri maghiare, sau pentru aceea, că coloniștii sunt maghiari și trebue să ajungă cerșitori.

Legea reformei agrare are un articol, conform căruia din pământurile expropriate se vor tăia moșii mici de câte 16 jugăre, pentru colonizări. Aceasta acțiune în parte s'a și început. Se aduc români din Iugoslavia și deocamdată li-se dau în arândă forțată pământurile luate dela coloniști, ca d. e. în comuna Zenta nouă (Timiș). Ce credeți Domnule Deputat, putem considera de egalitate de drept aceea, că până ce reforma agrară prevede colonizări de 16 jugăre, pe de altă parte răpește dela coloniștii maghiari cele 16 jugăre plătite și lucrate de decenii, ca să le dee românilor?

Despre jicnirile coloniștilor am putea scrie încă foarte multe. Bucuros am descrie situația amară a fiecărei comune, dacă ați dori. În numărul 5 al revistei noastre a scris despre o comună d. dr. Iuliu Tornya, un bun cunoscător al acestor chestiuni.

Dar așa credem, inaintea unui bărbat iubitor de dreptate și cele înșirate pot dovedi îndeajuns, că coloniștii sufer de o nedreptate și că pentru ei nu există egalitate de drept.

Să trecem acum la chestia proprietăților particulare din Ciuc.

Impăratul Iosif II. prin decretul No. 3686 din 27 Mai 1783, din teritoriile recăștigate prin pacea din 1769 a donat imobile în favorul și pentru incurajarea militarilor dela graniță. Au primit de acestea regimentul I. de grăniceri săcui din Ciuc, regimentul 11 de grăniceri români din Năsăud, regimentul 13 de grăniceri români din Banat, grănicerii săcui din Trei-Scaune și grăniceri români dela Făgăraș. Cei din urmă, grănicerii din Trei-Scaune

şi Făgăraş, au impărţit între ei pământurile pe familii şi astfel n'a rămas o avere complexă. Românii din Năsăud, Caraş-Severin şi săcuii din Ciuc au menţinut averea comuna şi după ce s'a disolvat organizaţia de graniceri şi în decurcul deceniilor, prin organele lor autonomice, au decis asupra scopurilor, pentru cari aveau să întrebuinţeze venitul averii lor.

Legea agrară adusă de Consiliul Dirigent, în articolul 11 a scos de sub expropriere toate averile grăniţereşti, fără considerare la aceea, dacă proprietarii sunt români sau unguri. Partidul politic deci, care a cruţat pe colonişti, a fost drept şi faţă de proprietarii averilor particulare din Ciuc. Legea aceasta însă a fost scoasă în curând din vigoare de cea votată de parlamentul Averescu, care e în vigoare şi în prezent. Articolii 24 şi 32 ai acestei legi dispun, că numai averea urmaşilor grănicerilor români din regimentul 11 Năsăud se scoate de sub expropriere, celelalte în urma altor dispoziţiuni ale legii, cad sub expropriere. Acest tratament inegal din partea Parlamentului a indemnat pe săcuii din Ciuc, să se adreseze prin memoriu ambelor Corpuri legiuitoare, cerând ca dispoziţiunea legii, stabilită în articolii 24 şi 32 pentru averea românilor din Năsăud, să se estindă şi asupra averii lor de aceeaş natură. La memoriul nu a răspuns nici guvernul Averescu, nici cel actual, căruia încă i-s'a prezintat şi astfel s'a început exproprierea. Organele de expropriere, instanţele I. şi II. au scos de sub expropriere mai mult ca jumătate din avere, lăsându-o proprietarilor averilor particulare din Ciuc, Comitetul Agrar din Bucureşti însă, în urma apelului inaintat în numele statului, a declarat, că aci nu e nevoe de expropriere, fiindcă averea intreagă priveşte şi aşa pe statul român.

Astfel situaţia acum e următoarea: urmaşilor granicerilor *români* din Năsăud legea făţiş a scos-o de sub expropriere; averea grănicerilor *români* din regimentul 13 Caransebeş, comisiunile de expropriere în urma procedurii, în întregime au lăsat-o, iar averea urmaşilor grănicerilor *săcui* din Ciuc statul a luat-o în intregime.

Domnule deputat! Oare putem vorbi despre aceea, că săcuii din Ciuc se bucură de egalitate de drepturi cu românii din Năsăud şi Caransebeş? E drept, hotărirea adusă de Comitetul Agrar în chestia secvestrării averei, e şi motivată. Dar spuneţi, d-le deputat, ce nu se poate motiva?! Conform motivării Comitetului Agrar averea săcuilor din Ciuc a trebuit luată pentrucă averea

aceasta a fost dată de imperatul Iosif II. în anul 1783 numai spre uzufruct, dar nu cu drept de posesiune; fiindcă dreptul de uzufruct al averei din chestie pentru atitudinea săcuilor din Ciuc in anii 1848—1849, pe motivul rebeliunei şi călcării jurământului s'a luat şi fiindcă atunci când impăratul Franţ Iosif la 1869 a redat aceeaş avere iarăşi săcuilor, pe lângă respectarea dreptului de proprietate al statului, a dat-o iarăş numai spre uzufruct şi încă nu familiilor de greniceri săcui, ci populaţiei întregi din judeţul Ciuc.

Că această motivare cât e de forţată, abia credem să trebuiască a o dovedi. Doar din punct de vedere economic totuşi este egal, dacă se dă pământul spre folosinţa vecnică sau spre folosinţa, care urmează dreptului de posesiune. Imperatul Iosif II. în acelaş chip a dat averea românilor din Năsăud şi totuşi de averea aceasta nu s'a atins nici legea agrară, nici autorităţile n'au declarat-o de averea statului.

Or, Comitetul Agrar se mai refere la aceea, că după 1849 imperatul Austriei din pedeapsă a şi luat-o dela săcuii rebeli. E adevărat. Politica Vieneze, care decenii întregi a avut ca scop instigarea reciprocă a popoarelor din Ardeal şi când acestea ucigându-se unul pe altul, au slăbit, le-a tiranisat deopotrivă aceasta politică natural că a secvestrat averea acelora, cari i-s'au împotrivit. Când însă s'a restabilit viaţa constituţională, Franţ Iosif prin decisul dat la 16 Febr. pentru ajutorarea bunei stări a săcuilor a *redat* toată averea mobilă şi imobilă posedată de săcui, impreuna cu interesele întrate. In textul decisului *nu* e vorbă de donaţiune, ci de *redare*. Că apoi statul maghiar cât de mult a respectat şi dreptul săcuilor din Ciuc, ca şi al românilor din Năsăud şi Caransebeş şi cât de mult a considerat averea lor de avere particulară, nu o dovedeşte nimic mai clar, decât faptul, că edificiile ridicate de comunităţile de avere le-a luat în chirie — de exemplu cazarmele, şcolile ş. a. — şi plătea pentru ele chirie anuală. Nu mai detailăm chestia aceasta. Fapt e, că averile particulare ale celor din Ciuc s'au secvestrat, până când ale românilor din Năsăud şi Caransebeş au fost lăsate. De egalitate de drept deci săcuii din Ciuc nu pot vorbi şi nici noi, văzându-le acestea.

Incă numai atât: ziarul *Banatul Românesc* cunoscut de şovinizm faţă de minorităţi, în numărul 40 din 14 Octombrie 1923 astfel scrie despre starea comunităţii de avere din Caran-

sebeș: „Cine a trăit cu vre-o 35 ani mai nainte în Caransebeș a putut, cu bucurie, să constate că românismul din acest oraș, am putea zice din intreagă Graniță, cu toate că era apăsat de o dominațiune străină, era la apogeul fericirei și a bunăstării sale materiale. Atunci românii i-și trăiau epoca de aur ai existei lor fericite.“ Să ne credeți, d-le deputat, săcuii din Ciuc nu vor face astfel de declarație despre epoca, care astfel asigură egalitate de drepturi.

Să vedem acum soartea comunităților de avere din Săcuime. Referitor la pădurile comunităților de avere legea agrară dispune că cantitatea, care se poate păstră capilor de familie este 5 jug., iar unde populația trăește din industria casnică a lemnului, 7 jugăre. In Săcuime autoritățile de expropriere au redus și aceasta cotă minimală și deși populația din Secuime de veacuri trăește din industria lemnului, din pregătirea șindelelor și a cherestelei, își gătește el insuși uneltele casnice și sculile și le pune și în vânzare, deci într'adevăr trăiește din industria de casă a lemnului, la exproprieri nu s'a aplicat la nici o comunitate de avere măsura de 7 jugăre, ba s'au erpropriat și păduri, cari nu întrunesc nici o parte neinsemnate din cota, care ar fi trebuit să rămâie neexpropriabilă pe baza calculul de 5 jugări.

Exemple:

Teritorul de pădure al comunității de avere Menașag este 1744 jugăre. În comună sunt 502 capete de familie. La cele 1744 jugăre de pădure ar fi trebuit să se mai dee 1770 jugăre pădure, dar în loc de aceasta, comisia județeană prin hotărîrea Nr. 73/1922, aprobată și de cătră instanța II, cu drept definitiv a luat comunității 370 jugăre pădure și pășune.

În comuna Taploța sunt 400 capi de familie. Conform articolului 33 din lege, pădurea comună, care ar fi să rămâie, socotind după capete de familii câte 7 jugăre, e 2800 jugăre. Comunității de avere din comună i-a rămas în total 1349 jugăre, și mai multe mii jugăre cu drept definitiv s'a expropriat prin hotărîrea comisiei județene No. 27/922. Pășune comunală este în comună 552 jugăre. Aceasta ar fi fost să se întregească — socotind câte 10 jugăre de familie — la 5520 jugăre. Nu s'a făcut nici o întregire, ba din contra, din pășunea comunei, posedată împreună cu alte comuni, 1190 jugăre s'au expropriat.

E caracteristică și chestia agrară a comunei S.-Dominic. Sunt 1244 familii, calculând câte 22 jugăre, la 27,368 jugăre ar

fi fost să se întregească păşunea existentă de 6066 jugăre. Dar dacă am socoti numai 10 jugăre şi atunci ar putea reclama 12,440 jugăre. În loc de aceasta, s'au expropriat 3426 jugăre.

Legea agrară mai spune, că pădurea se poate preschimba în păşune numai după ce direcţiunea silvică îşi dă opinia şi comitetul agrar învoirea. Par'că nici n'ar fi existat această condiţiune, toate exproprierile de păduri s'au făcut fără împlinirea acestei condiţii şi deşi legea dispune, că pădurile comunităţilor de avere numai pe seama altor comune se pot expropria, în cari păşunea comunală şi a comunităţilor de avere împreună nu ajunge măsura fixată de lege, totuşi aceste exproprieri s'au ordonat fără excepţie pentru „scopuri naţionale", ceeace înseamnează, că ele nu se vor întrebuinţa numai pentru singurul scop prevăzut de lege, ci vor fi anexate la moşiile fără destinaţie specială, din cari Statul îşi poate opri teritorii, cât vrea D-le deputat, ne-aţi deobliga foarte mult, dacă ne-aţi comunica, unde s'au luat averi dela ţăranii, mici proprietari români pentru „scopuri naţionale"? Noi nu cunoaştem asemenea exemple şi astfel putem afirma, că şi procedura urmată faţă de comunităţile de avere din Săcuime este o dovadă clară a inegalităţii de drept. De altfel, dacă vă interesează soartea averilor particulare din Ciuc şi a comunităţilor de avere, vă rugăm să cetiţi articolul d-lui Dr. Gabriel Pál, adus în numărul 1 al *Glasului Minorităţilor.*

Am putea dovedi şi aceea, că latifundiile expropriate dela marii proprietari maghiari, astăzi sunt în mâni româneşti şi că nimenea nu se grăbeşte a le împărţi între ţăranii unguri din jur. Deoarece însă aci ar trebui să amintim şi nume, aceasta o vom face numai după ce ne-am convins, că în d-voastră am aflat lecuitorul serios al doleanţelor noastre.

Neegalitatea impunerilor o vom prezenta la proxima ocaziune, rugându-vă să binevoiţi a fi cu binevoitoare răbdare până atunci.

Cu deosebită stimă

Elemér Jakabffy
Ştefan Sulyok
Iosif Willer.

Criza de numărar.

De **Hrmin Kabos**
membru în comitetul Asociaţiei Comercianţilor din Timişoara.

Un simptom trist, care priveşte deopotrivă cetăţenii de toate categoriile din România-Mare este: *criza de numărar,* care ca un dictator omnipotent şi-a înfipt unghiile omorîtoare în toate ramificaţiunile vieţei economice şi sociale.

Criza de numărar în desfăşurarea ei îngrozitoare şi de mare importanţă s'a aşezat pe viaţa României Mari şi ca un moloch suge puterea vitală, care e tezaurul indispenzabil al progresului unei naţiuni. Criza de numărar, ca problemă economică primordială, dela rubrica economiei publice a trecut — firește — la coloana articolilor de fond, ca prin o trompetă, care trezeşte ţara întreagă, să anunţe *pericolul naţional,* să anunţe efectul zdrobitor şi împiedecător de orice progres pe timp de decenii al crizei de numărar, ca al epidemiei celei mai periculoase.

Destinaţia monetei, ca al unui obiect de circulaţie şi de schimb, e clară şi lămurită. Are să alimenteze industria, comerţul, instituţiile de stat şi orăşeneşti, aşezămintele culturale, igienice şi umanitare, cari sunt fundamentul, cari însemnează mărirea naţiunei şi în fine are să stee la dispoziţie totdeauna pentru onorarea corespunzătoare a prestaţiunilor muncii omeneşti. Faţă de aceasta la noi de doi ani de zile se face cea *mai nenorocită politică financiară a deflaţiunei,* a cărei rezultat este, că puterea banului nostru în ţară tot mai mult slăbeşte, iar trecerea lui externă scade mereu şi astfel pe lângă scumpetea a cărei creştere o înţelegem şi pe lângă lipsa concomitentă de numărar, nu ne putem procura nici sumele neapărat trebuincioase pentru acoperirea minimală a celor mai elementare necesităţi ale vieţii.

Numărarul, care ne stă de prezent la dispoziţie, respective care pe lângă neînchipuite camete îl putem scoate din tresorul băncilor sau al altor capitalişti, este atât de puţin, încât cu ajutorul acestuia este imposibil a duce un trai demn de lumea

culturală. Numărarul acesta poate că ici-colo, câtva timp va fi deajuns să trăim o viaţă primitivă, dar dacă nu putem în grabă introduce în viaţa noastră de stat şi economică circulaţia naturală a banului, atunci încetează toată ambiţiunea şi creaţiunea omenească şi dăm înapoi, adecă recădem la nivelul vieţei sociale şi de stat primitive, care era înainte cu secoli.

Dorind a lămuri cu precauţiunea şi obiectivitatea corespunzătoare problema grea şi fatală a crizei de numărar, înaintea tuturor cetăţenilor României, spre scopul acesta ne-am adresat la conducătorii chemaţi şi poate în primul rând interesaţi ai diferitelor categorii sociale, astfel problema gravă şi vitală fiind, lămurită din toate părţile, să ajungă mai aproape de posibilitatea rezolvirei. Din converzaţia avută cu conducătorul unei importante instituţiuni financiare din Timişoara, au rezultat următoarele constatări interesante:

Cauza actualei crize de numărar o vom găsi între altele, dacă comparăm populaţia României de dinainte de război cu circulaţia monetară a României vechi şi populaţia României de azi cu circulaţia monetară actuală. În România veche cu $7^1/_2$ milioane locuitori în anul 1916, înainte de întrarea în război din circulaţia monetară cădeau pe câte un locuitor 800 Lei, ceeace corespundea conform cursului de atunci la 90 franci elveţieni. Astăzi din stocul monetar de 16 miliarde — având în vedere, că populaţia totală a României întrece 18 milioane — cade pe fiecare locuitor cam 20 franci elveţieni. Această simplă expunere technică arată deja, că România — în raport cu populaţia actuală — n'are circulaţie monetară suficientă. La comparaţia aceasta trecem cu vederea circumstanţa importantă, că organizaţia economică a României de azi e cu mult mai avansată, ca aceea a României de dinainte de război.

Cauza fundamentală a actualei crize de numărar il vom găsi în politica deflaţiunii. Se vede, că ministrul nostru de finanţe a luat ca bază şi pildă pentru politica sa financiară, politica fostului ministru de finanţe ceh, Rasin, ceace se poate dovedi, este *o greşală catastrofală.* Orice politică e bună, dacă are condiţiunile preliminare. Rasin în general a judecat bine poporul şi ţara lui, când a ales politica deflaţiunei, fiindcă Cehoslovăcia a moştenit dinainte de războiu o industrie, care avea la bază tradiţiuni şi o politică tare financiară, iar populaţia economiceşte e una dintre cele mai bine educate popoare ale Euro-

pei centrale. Cehoslovacia, între altele, fabrică articoli de massă cari sunt necesităţi primordiale şi cu cari se poate prezinta oricând pe pieţele mondiale, dacă coniunctura e aptă şi aceasta pentru articolele de massă din piaţa mondială e numai de timp. Astfel de articole sunt în primul rând: zaharul şi fierul. Articolele aceste se oferă de sine pentru adunarea acoperîrei de aur, care e baza valutei cehe. Pe lângă aceste condiţiuni preliminare se poate califica de corectă concepţia lui Rasin, conform căreia e drept, că în urma politicei de deflaţiune se va naşte o scumpete enormă în ţară şi se va scumpi şi producţiunea, fiindcă politica deflaţiunei invoacă totdeuna coeficienţi, cari nimicesc o parte din unităţile economice, dar industria şi comerţul bine bazat, care dispune de ştiinţa şi capitalul societar necesar, va suporta criza, ba mai mult, va eşi întărit din luptă. Cu drept şi bine a zis deci Rasin: „Piară ce nu-i bun, rămâne ce-i ales." Se aplicăm acum aceste condiţiuni României. Vechea România n'a adus în imperiul nou economişti publici de nivel european, nici îndustrie şi comerţ mare şi cu temeiu tare. Teritoriile noui au adus o industrie, în câtva desvoltată, despre care însă — dacă vroim să fim drepţi — nu putem afirma în general, că am fi avut în faţa noastră o industrie tradiţională şi care dispune de mari rezerve financiare, fiindcă ne aducem aminte bine, că în Ungaria veche — afară de unele întreprinderi vechi, onorabile — industria era un vlăstar, care avea nevoe de mult sprijin şi care a stat în crâncenă luptă de existenţă cu industria superioară austriacă.

Toate condiţiunile, cari erau pentru concepţia lui Rasin, lipsesc în România şi pentru aceasta ni s'a format convingerea, că la noi nu are loc politica deflaţiunei, fiindcă până când în Cehoslovacia politica deflaţiunei a distrus numai o parte din unităţile economice, la noi — dacă guvernul continuă neschimbat această politică — se va nimici partea mai mare a unităţilor economice.

În scurt: politica deflaţiunei acolo are loc, unde se găsesc în mare măsură ştiinţa economică desvoltată şi unităţiile, cari dispun de mari rezerve financiare.

Putem constata şi aceea, că politica deflaţiunei este acomodată a inbunătăţi situaţia finnnciară a unei ţări, dar numai atunci, când posedă condiţiunile susarătate. Suntem nevoiţi deci a desaproba politica guvernului, când după *încercări de doi ani*

cu o insistență încăpățînată ține la direcția politicei sale, deși se ingreunează din zi în zi situația economică fără că scopul dorit — ridicarea valutei — să se observe, ori să se poată spera, ba chiar din contra, prin aceasta s'a stricat, fiindcă a micșorat valoarea internă a Leului și n'a fost în stare să susțină încrederea străinătății față de Leul nostru.

Că țara pe lângă politica aceasta a ajuns până aci, a fost de prevăzut, chiar pentru că au lipsit condițiunile politicei deflațiunii. Nu se poate însă fără orice rezervă desaproba nici actuala politică financiară a guvernului, deoarece *dacă ar recunoaște pe față eșecul și ar renunța la politica deflațiunii și fără tranziție ar trece la aceea a inflațiunei, ar aduce asupra țării o și mai mare catastrofă, decât relele cauzate de politica de pân' acum.* O rezoluție corectă ar fi a trece dela politica deflațiunei la cea a inflațiunei așa, ca cel puțin în parte să se acopere cu valuta forte emisiunile treptate de bancnote.

Părerea sus arătată a expertului financiar dovedește falimentul total al politicei deflațiunii, dar cum, în ce mod am putea scăpa din pericolul național al crizei de numărar?

În revista aceasta nu e loc, ca să înșirăm și părerea fruntașilor din alte categorii sociale, pentru aceea arătăm numai cele ce sunt de făcut de urgență, prin ce se va putea opri eventual izbucnirea totală a catastrofei. E incontestabil, că de urgență trebue să se procure numărar, fiindcă de exemplu chiar și mizeriile de locuințe, atât de umilitoare pentru demnitatea omenească, strigă în fața întregei lumi civilizate necesitatea construcțiilor, necesitate care nu se mai poate amâna și care slăbește din rădăcină progresul existenței noastre. Industria, comerțul, cultura au nevoie de numărar suficient, cum are nevoie organismul de aer. Aerul lumii economice de azi e banul.

Cum să ne procurăm plusul necesar de bani? Prin inflațiune? Aceasta ar însemna pe lângă administrația civilă și financiară de azi numai o nouă catastrofă.

Convingerea noastră este, că guvernul pentru înlăturarea provizorie a crizei de numărar, mai urgent ar avea să achite în numărar datoriile interne ale Statului, cari întrec peste 3 miliarde. Dacă industria și comerțul indigen ar primi dela Stat dreptele pretenții, de cari sunt lipsite de mult timp, atunci în decurs de 24 ore s'ar simți un neînchipuit avânt economic și ar urma o respirare pentru fiecare locuitor al țării. Aceste 3

miliarde ar trebui să le procure Statul — spre a ocoli inflaţiunea — prin împrumut extern. Şi datoria internă în Lei să o achite Statul prin valuta externă forte, spre a nu produce în timpurile aceste nefavorabile o inflaţiune a Leului.

Datoria a doua a guvernului, nu mai puţin importantă, ar fi să întocmească — reţinând învăţăturile din legea veche redactată rău — o lege bună a speculei, spre a înfrânge voinţa de specula, care se iveşte la bănci şi capitalişti prin seducerea situaţiei. În o lege severă ar trebui să se fixeze maximalul dobânzii, ceeace dacă se va întâmpla, ar scoate în curând din tresourile bine încuiate ale băncilor şi capitaliştilor multe milioane de Lei, pe lângă condiţiuni mai reduse. Băncile atunci nu vor mai avea interes să producă eventual şi în mod artificial criză de numărar, fiindcă chiar pe lângă lipsa cea mai mare de numărar, nu vor putea să pretindă camătă mai mare, decât cea provăzută de lege.

Astfel s'ar micşora deodată scumpetea şi am face primul pas pe cărarea grea a rezolvirei crizei de numărar.

Rugarea alor două milioane de copii.

De **Dr. Árpád Paál.**

Cam la cinci milioane se poate evalua numărul locuitorilor aparţinători minorităţii etnice în România. Din aceste cinci milioane, cam două milioane pot să fie copii, fie mici, fie în etate de şcoală. Parte acum au supt sau sug, odată cu laptele mamei, cuvântul cel dintâi, acum îşi însuşesc înţelesul întâi al orientării în lume, manifestarea cea dintâi a ştiinţei, puterea de explicare a limbii sale. Parte acum vroeşte a întrebuinţa puterea aceasta a limbii la câştigarea mai multor cunoştinţe, acum ar trebui să înflorească şi să devie rodnică aplecarea firească îmbobocită, acum ar trebui să pârguiască spre soliditatea existenţei în viaţă. Cele două milioane de copii ar dori să crească mai departe din sucul admirabil al laptelui mamei; şi viaţa mare aşa vrea să crească aceste vieţi mici, să nu le împiedece nimic, să nu le ameţească spre adormirea spiritului lor, să nu lâncezească corpul lor pe urma nici unei mizerii, nici unei siluiri.

Natura a împărţit aceste milioane de copii pe fiecare la

laptele lui de mamă, la creşterea lui în limba maternă, la desvoltarea succesivă a licăririi spiritului său. Şi asupra milioanelor de copii apare o voinţă întunecoasă, care urmăreşte răpirea lor din mâna naturei şi a-i supune cu forţa unei speciale sorţi artificiale. Sărmani copii! Sunt atât de mititei, atât de inocenţi, atât de vrednici de-o soarte mai bună, căci soartea părinţilor lor a fost mai mult căderea şi ei, micuţii, au luat parte deja la această cădere. Simţesc şi ei neliniştea, nesiguranţa aceleia şi situaţia mai lipsită de pâne şi de haine. Oare nu le poate rămâne nici aceea, ce li-a dat laptele de mamă? Prin laptele de mamă oare ei au supt nu numai limba maternă, ci şi nenorocirile vitrege, continue ale vieţii? Împreună cu picăturile albe de lapte şi soartea neagră? Sărmani copii...

Dar închipuindu-ne în faţa ochilor noştri feţele celor două milioane copii, totuşi ne îngrozim asupra acestei voinţe fatale, care vrea să şteargă din ei conturile formării conştiinţei prime. Ne îngrozim asupra acestui nou irodianism, care urmăreşte ruperea dela trunchiu a acestor două milioane copii. Căci de asta e vorba, când învăţământul şcolar se pune în faţa limbii materne. Copilul atunci la şcoală nu va fi instruit pentru el însuşi, ci pentru negarea sa şi a părinţilor săi. *Interzicându-se limba lor maternă prin şcoală, milioanele de copii vor fi puşi în situaţia nemiloasă a forţei, că sau şcoala s'o urască, sau vatra părintească.* Ce cultură şi ce ştiinţă se poate naşte din această scârbă? Căci ce se ridică cu fiecare literă, se reduce prin aceea ură şi bucuria a tot profitului spiritual se va otrăvi prin această pornire dăunătoare. În sfârşit copilul nu va şti nimic nici în limba lui maternă, nici în limba forţată a şcoalei. Feţele celor două milioane de copii vor îmbătrâni de amărăciunile demoralizării vieţei şi se vor zgâria de repugnările neînţelegerei de tot felul.

Învăţământul în contra limbii materne poate fi politică, dar şi ca politică este rău. Din copii instruaţi contra influenţei mamelor se vor face masse nelămurite la minte, nesatisfăcuţi în dorinţa lor de-a şti şi nemulţumiţi cu situaţia lor socială. Rupţi din comunitatea naturală nu vor găsi altă comunitate firească. Fără simţul de comunitate vor fi inconştienţi la tendinţele lor de afirmare, ştiinţa lor naturală degenerează în capacitate de speculaţiuni dăunătoare, ori scade până la stupiditatea neîncrezătoare în nimeni şi în depravarea sărăciei pline de ură.

Evoluția aceasta păgubitoare s'ar putea preveni numai prin cultura naturală, aceasta însă s'ar putea face numai prin școala cu limba de propunere maternă.

Școala cu limba maternă va putea să facă să se înțeleagă și limba Statului, dorită de politică, va putea propune și aceea conform situației fiecăruia sau cel puțin va putea provoca aplecarea, iubirea și simțul necesității față de ea. Și pe partea aceasta școala cu limba de predare maternă este singurul mijloc acomodat și rațional spre desvoltarea naturală a cunoștințelor de limbi dorite de politică. Dar dacă politica vrea să-și facă sieși și pentru sine școli și dacă pentru aceasta cu multă foame îmbucă limbile materne, atunci operează la fel cu acela, care prin forță mehanică vrea să prelungească într'un copac uriaș un vlăstar abia ieșit din pământ. Vlăstarul nu se lungește în copac, ci se rupe dela rădăcină, devine creangă uscată, bună pentru foc.

Ori poate chiar aceasta o ar vrea politica? Nu credem, nu o putem crede. Politica vrea numai să audă răsunetul unei singure limbi, cel puțin în timpul generațiilor viitoare. Pentru aceasta dorește aranjarea școlilor contra limbilor materne. Azi din școlile cu limba maternă face școli cu două limbi, mâne cu ceva pretext elimineză limba maternă și aceasta fiind tendința, învățământul va fi nesigur. Politica crede că pentru nesiguranța aceasta se vor plictisi minoritățile și se vor învoi că copii lor să fie învățați contra limbei lor. Și astfel conform calculului politicei va veni timpul când totul va fi de o coloare și de un sunet, când școala va învinge diferințele etnice și fără sânge va aduce dublarea extinderei naționale unei majorități. Această desfășurare ideală se desprinde înaintea ochilor politicei, pentru aceasta face machinațiile sale în contra naturei.

Dar desprinderea aceasta își trage liniile sale în aer. Și e întrebare, dacă este de o frumosețe atât de absolută și bună uniformitatea închipuită de ea? Viața naturală se bazează și se mișcă în mulțimea variațiilor. Din variații, din multe colori, din multe sunete se desfășură spiritul înmulțit al vieții, *măreața armonie superioară*, care trebue să se desvolte de omenime tot mai perfect, *deci în tot mai multe variații.* Omenimea progresează spre variații cât mai multe și astfel politica unui stat, care tinde la uniformizarea tuturor, se opune progresului omenimei. Din acela se descopcie în neînțelesul obscur, în disci-

plina de fier tristă, rece şi înjositoare, care încătuşează în atmosfera de nemişcare a mumiilor, atât corpul, cât şi sufletul. Decadenţa, descopciarea şi ieşirea aceasta din armonia comunităţii omeneşti: aceasta e egală cu moartea. Visul de uniformizare al politicei e migălirea cu conturile morţii, nu voinţa sănătoasă a vieţii.

Şi icoana aceasta slabă se desemnează în aer. Deşi stau în faţa ei corpuri vieţuitoare — suflete cari trăiesc şi inimi cari bat — milioanele de creeri cugetători prin armonia gândirilor şi simţirilor acordează înălţimile senzibile ale problemelor vieţii. Aceste nu se pot străpunge cu creionul de desemn şi cu acul paragrafelor. Inimi şi creeri nu se pot săgeta numai pentru aceea, ca să ajungem spre câştigarea terenului de desemn în aerul gol. Iată şi acum ochii alor două milioane de copii privesc curioşi la această voinţă de a desemna. Din creerii acestor capete de copii vreau să facă vopseală de o coloare. Nu vă doare, să spargeţi atâtea capete mici? Nu vă doare viitorul acestor copii? Nu vă doare durerea cea multă a mamelor, gândurile părinţilor, cari stau în umbră înapoia acestor feţe de copii?

Trebue să se sperie şi politica de fatala ei voinţă mare. Privirea plină cu lacrimi a două milioane copii se adresează domnilor politiciani şi în privire voinţa lor de viaţă. Aşa îi roagă: „Nenişorilor, faceţi-ne şcoli nu pe placul d-voastră, ci pe placul nostru!“

Dacă în redactările noastre vor obveni oareşicari greşeli gramaticale sau de topică, rugăm onoraţii noştri cetitori, să fie cu considerare la aceea, că fiind crescuţi şi aderenţi ai culturei maghiare, în decurs de 4 ani ne-a fost imposibilă însuşirea mai perfectă a limbei române şi astfel sperăm, că eventualele erori vor fi scuzabile, drept răsplată a stăruinţelor noastre serioase.

Campania de presă în chestia iredentismului.

De **Dr. Iosif Horváth.**

Declaraţiile făcute de către presa românească în reflexiunile la articolul meu apărut în numărul 4. al acestei reviste sub titlul „La chestia iredentismului" arată, că argumentele depuse în articolul numit n'au ajuns scopul, de a atrage atenţia ziaristicei române asupra insemnătăţii chestiei menite a determina prosperarea ori declinul popoarelor român şi ungar, şi a risipi ideile greşite astăzi dominante în viaţa publică.

Soartea ungurilor şi românilor timp de mai multe secole fiind în strânsă legătură, ar fi de aşteptat, că presa românească să se ocupe mai serios de chestiunea: *ce sunt principiile fundamentale ale unei politici corecte de naţionalitate, există căi ori ba pentru impăciuirea ungurilor?*

In aceasta chestie hotăritoare n'am obţinut nici un răspuns, declaraţiile apărute n'au căutat să ajungă fondul chestiunei, ci s'au mărginit la unele obiecţiuni sporadice, neesceptând nici pe d-l Nicolae Iorga, care numai una accentuiază, anume că ungurii n'au făcut declaraţie corespunzătoare faţa de îngâmfările afirmative ale regentului Ungariei, Nicolae Horthy, care ar fi ameninţat cu reocuparea Ardealului „călare pe Ducipalul lui Arpad." Din intrelăsarea unei declaraţii de fidelitate deduce d. Iorga în numărul din 21 Septembrie a. c. al gazetei *Neamul Românesc* nu expressis verbis, ci tacite iredentismul ungurilor rămaşi în Ardeal.

Faţă de această expunere a relevat d-l dr. Iosif Willer în numărul 5 al revistei in chip nimerit, că declaraţiile reclamate de d-l Iorga ungurii le-au făcut de mai multe ori, gazetele, politicianii, partidul maghiar, ca organizaţie politică a ungurilor, în frunte cu preşedintele Samuel Jósika au declarat, că ungurii acceptează baza creată de pacea dela Trianon şi caută colaborarea cu românii.

Declaraţia aceasta au repetat-o în camera deputaţilor domnul Gheorge Bernady, iar în senat d-l dr. Béla Fülöp, deci s'a satisfăcut dorinţei d-lui Nicolae Iorga, cu toate că astfel de declaraţiuni, cum se va vede din cele ce urmează, sunt indiferente pentru meritul chestiunei.

La punctul acesta trebue să observ, că nu pot crede, ca astfel de politician, cum este regentul Horthy, care a scos Ungaria din greutăţi formidabile, s'ar fi folosit de cuvintele lui atribuite. Aceasta ar fi mai puţin o neisteţime vădită, ce n'are să comită un bărbat de stat, care voeşte să ajungă ceva. Ştirea aceasta s'a născocit pentru alarmarea publicului, ca şi acea, că la edificiul parlamentului unguresc este arborat steagul de doliu şi nu se va scoate de acolo până la realipirea părţilor deslipite. Ştirea aceasta apărută în mai multe gazete din Bucureşti nu este adevărată cum s'a constatat deja, dar verosimil nu este adevărată nici declaraţia afirmativă alui Horthy, e pusă în gura lui. Inventiunea acestor fel de momente este potrivită pentru iritarea publicului, însă contribue numai la intunecarea chestiunei şi nu la deslegarea acesteia.

Adevărul, ce nu poate fi contestat, este următorul: *iredentismul nu poate fi făcut artificial, nu se produce prin agitatori, ci prin politica rea a guvernelor. Iredentismul nu este productul agitaţiunei, ci productul guvernărei greşite.* Dacă politica oficioasă a României aplică învăţăturile istoriei şi ştiinţei sociale şi în mod serios va proceda la cucerirea sufletească a minorităţilor, groaza iredentismului de singur se va risipi şi dezarmarea naţionalităţilor se va realiza.

Este cert, că ungurimea nu refuză din principiu colaborarea cu românimea, neamul principal a României. Atitudinea aceasta, care diametral se deosebeşte de atitudinea românilor în vremea stăpânirei ungureşti, provine în parte din resgândirea şi în parte din instinctul politic al ungurilor, care dictează, că poporul român şi ungur sunt avizaţi unul la altul şi înfrângerea unui popor inevitabil va cauza şi nimicirea celuilalt. Români şi unguri sunt a fel ameninţaţi de panslavism şi deşi Rusia deocamdată nu poate continua o politică agresivă faţă de vecinii săi, însă starea de acum va înceta după înlăturarea inevitabilă a bolşevicilor. Dacă între timp nu se va realiza impăciuirea românilor şi ungurilor, valul panslavismului va neca amândouă popoare. Greşala că aceste două popoare n'au aflat calea intovărăşirei inaintea războiului mondial, nu se va putea repeta fără a exercita urmările ei funeşte. Cumpănirea momentului acestuia lipseşte în politica de naţionalitate de pân' acum şi în polemia pornită in chestiunea iredentismului.

The Oxford Hungarian Review.

(Revistă Maghiară din Oxford.)

Această minunată revistă o editează *Liga maghiară a dreptului de autodeterminare din Oxford* şi un articol al numărului ei din luna Mai descrie liga aceasta. Ea în Novembrie a. c. va avea doi ani de funcţionare. Activitatea şi-a început-o cu o foaie volantă, în care s'a reprodus discursul rostit de *Lordul Newton* în Camera Lorzilor. Imediat după aceea a scos o altă foaie volantă despre «*Greşelile păcii dela Trianon*». Aceasta s'a împărţit trecătorilor pe stradă la Londra şi alte oraşe de către membrii ligei. Odată cu apariţia acestor foi, a pornit o revistă, redactată de *Waterhouse* şi *Adams* sub titlul *Chains* (Lanţuri). Membrii din Oxford au călătorit la Londra şi cu tricolor roşu-alb-verde la butonieră s'au aşezat pe străzi şi acolo au vândut broşurile. *Chavasse* a pictat înveliş artistic pe seama revistei şi s'au vândut chiar toate exemplarele. Totuşi numai singur acest număr a apărut din foaie. În locul ei a pornit *Revista*.

Pe lângă activitatea literară au aranjat meetinguri. Cel dintâi a avut loc în *Town-Hall*, unde au vorbit lordul Newton, E. Ashmead-Bartlett şi căpitanul Wheatley-Crowe. La meetingurile, cari s'au ţinut mai târziu, s'au învitat şi conferenţiari maghiari, între alţii profesorul universitar Dr. Alexandru Krisztics şi din Ardeal exploratorul cu renume mondial şi savantul geograf: baronul Nopcsa. În luna Iulie 1922 Liga a organizat excursiuni în Ungaria şi în statele vecine, locuite de unguri; conducerea excursiunei au primit-o cinci profesori universitari din Oxford: Highiam, Morrah, Harris, Iulian Huxley şi Cary.

Liga între timp a căutat legături în toate părţile. La secretariat curg scrisorile din Anglia, America şi din Continent. Are un birou de informaţiuni, care dă deslușiri celor cari se interesează despre stările maghiare. Secretarul general e H. E. Mc. Clure Smith, Oxford, Ballist College.

Primul președinte al ligii a fost Witkinson, iar după ce el a plecat din Oxford, a ajuns de președinte Dr. Connsel. Vicepreședinți sunt admiralul Mark Kerr, colonelul Aubrey Herbert și căpitanul Walter Ellist. Redactorul revistei e R. Denne Waterhouse.

În anul al doilea de activitate Liga a aranjat afară de meetinguri și concerte, fără taxe de întrare, dar după putință la un nivel înalt. La primul concert au cântat Ernest Dohnányi și Pécskai și în program era exclusiv muzică ungurească; Dohnányi a cântat compozițiile sale proprii.

Dintre articolii numărului din Mai amintim următorii:

Admiralul Lord Mark Kerr sub titlul „Self-determination" scrie despre dreptul de autodeterminare. E curios, zice, că în Anglia cât de puțin simț au oamenii față de acest drept și principiu, care de altfel se obișnuește a se pretinde cu mai mult zgomot chiar din partea acelora, cari deneagă acest drept vecinilor săi. Trebue sgândărată nepăsarea engleză, fiindcă pe Continent lipsa dreptului de autodeterminare e germenele cel mai periculos al războaielor viitoare.

Scotus secundus Viator scrie despre „chestia minorităților". (The minority question). Autorul a parcurs statele succesoare și își adună experiențele sale câștigate în cale. România, Sârbia și Cehoslovacia au aceeaș politică față de minorități și lucrează cu aceleaș metoade.

Cea mai remarcabilă operă comună a lor, este *reforma agrară*. O aplică la fel și cu ipocrizie invoacă pretenții sociale, la cari în realitate nu se gândește nici unul dintre ei și la toate trei adevăratul motor are caracter politic și național. În Ardeal — zice — partea cea mai mare a pământului era și înainte în mâna țăranilor; proprietate mare în înțeles englezesc acolo nici nu era. În Anglia moșiile mari față de cele din Ardeal sunt într'adevăr mari. Moșiile expropriate mai mult se confiscă, decât să se răscumpere, deoarece prețul de expropriere nici nu se apropie de prețurile de azi ale pământului. Și ce-i mai mult, nici acest preț nu se plătește în numărar, ci cu bonuri de Stat, cari aduc 5 la sută dobândă. Astfel vechii proprietari maghiari simplaminte ajung deposedați. În Cehoslovacia și Iugoslavia s'a agravat reforma agrară prin aceea, că pământurile expropriate nu se împărțesc între locuitorii băștinași, ci între coloniști aduși din mari depărtări, între legionari cehi, muntenegrineni și ma-

cedoneni. Procedura sârbilor o aseamănă cu aceea, dacă englezii ar împărți pământul lor cel mai bogat și mai bine lucrat între eschimoși. Prin reforma agrară sârbă s'a nimicit bogatul rezervoar de cereale al Europei centrale.

O altă procedură comună în Statele succesoare e aceea, cum se distrug instituțiile de educație. Pretextele pentru închiderea școlilor sunt la fel: ori se invoacă statistica etnografică (care se falșifică), ori se atribue școlilor greșeli și iregularități, ori se sustrage subvențiunea de stat sub oarecare motiv. Astfel sugrumă cu încetul cultura minorităților. Universitate ungurească nu admit pe teritoriile lor, îngreunează supușilor săi cercetarea universităților din Ungaria, așa că pe viitor nici n'or mai fi noi profesori maghiari, cari să ocupe în școlile maghiare locul profesorilor vechi.

Autonomia orașelor a încetat cu totul. Domnii noi simplaminte octroiază oamenii lor cetățenilor, ori le place, ori nu. Reprezentanța parlamentară este o simplă comedie, mai ales în România și Iugoslavia. Metoda de alegere a partidului liberal român este cunoscută în întreaga Europă mai ales pentru faptul, că în escrocheria aceasta uimitoare („magnificent swindle") copilul iubit al Antantei-Mari, partidul național ardelean a suferit înfrângerea cea mai mare. Populația Ardealului este de altfel în 55% românească și în 30% ungurească; la constituirea parlamentului la aceasta nu s'au gândit cei în drept. În scupcina din Belgrad nu este nici un deputat maghiar din simplul motiv, că nu sunt alegători unguri. Dreptul electoral, e drept, că este universal, dar funcționarii cari au completat listele electorale, au lucrat pe baza instrucțiilor speciale.

Scotus secundus Viator trece apoi la politica vandalizmului. S'au dărîmat statuele cari reamintesc cultura sau istoria maghiară. S'au zdrobit multe opere fine de piatră și bronz. S'au distrus nu numai statuele militarilor și politicianilor, dar și ale poeților și artiștilor. Din Ungaria nu admit să între în țările lor ziare, reviste și cărți.

În fine mai vorbește despre maltratări, despre agenții provocatori, despre ordonanțele și dispozițiunile atâtătoare și constată cu regret, că lumea acum poate vedea chiar și în Europa centrală mizerii, cari erau mai înainte numai în Turcia locuită de greci și în Grecia locuită de turci. Statele succesoare au reușit să împiedece rezolvirea celei mai importante chestii din

Europa centrală, a chestiei minorităţilor. Gilbert Murray arată drumul, care trebue umblat. Dacă nu se urmează, nu rămâne altă soluţie, decât schimbarea tratatului de pace.

William *Teeling* referează despre excursiunea ligii în Ungaria. Aseamănă Budapesta cu Bucureştiul şi cu Belgradul, constată deosebirea culturală şi vorbeşte despre suferinţele sufleteşti ale maghiarilor deslipiţi: răpiţi din o cultură mai înaltă, au ajuns sub guvernare şi în situaţie socială orientală.

Dionisie *Sebess* într'un studiu foarte serios şi amănunţit se ocupă cu politica agrară din Europa centrală şi din Rusia. În anexă arată cu date multe deosebirile între reforma agrară din Vechiul Regat şi Ardeal. Dar Sebess este ungur şi datelor lui se poate opune uşor aceea, că autorul e un ungur...

Iulian *Huxley* sub titlul „Ştiinţa şi naţionalităţile" zugrăveşte o icoană de desperat. Se poate vorbi de industrie naţională, de literatură naţională, de artă naţională, dar unde ştiinţa devine naţională, acolo ştiinţa moare. Dovedeşte cu o sumedenie de date, că naţionalismul irațional cum distruge viaţa ştiinţifică. Să amintim câteva: în România s'a întâmplat cazul Nopcsa, când unuia dintre cei mai de seamă exploratori i s'a făcut imposibilă opera ştiinţifică. Geologii iugoslavi au cerut dela Institutul geologic ungar datele referitoare la cercetările geologice din Croaţia. Dar fiind acest op scris în limba maghiară, funcţionarii vamali la frontiera sârbă l-a sfârticat. Un grup de geologi americani a vroit să studieze situaţia geologică a Tatrei şi a chemat de conducător pe savantul care a făcut explorarea geologică a Tatrei. Dar acest savant era ungur. Geologii americani au cerut din Praga pe seama savantului maghiar permisul de-a putea călători în Cehoslovacia, dar această cerere la Praga în modul cel mai categoric a fost respinsă. „The Americans were so bewildered that they had hardly room to be cross".

Redactorul scrie apoi despre cartea lui Robert Birkhill „Seeds of war" (Fructele războiului). Cartea lui este una dintre cele mai importante şi e plină cu puncte de vedere înalte. Spre a cunoaşte importanţa acestei cărţi, e destul să ştim, că Walace Candy la paştile trecute a ţinut o prelegere publică asupra ei.

*

Cele scrise de *The Oxford Hungarian Review* le-am reprodus pe seama publicului românesc spre a întreba membrii

lui, ce cred, oare e posibil a se cumpăra profesorii de universitate din Oxford cu coroane rele maghiare, sau cred, că noi minorităţile am avea bani pentru a cumpăra condeiul acestor oameni de seamă? Suntem convinşi, că oricare om, care cugetă limpede, va vedea, că nu banul nostru şi nu influenţa noastră face să se scrie articolele aceste, ci vederea clară, care o are totdeauna intelectualul englez şi prin care a constatat totdeauna nimerit, care politică duce la catastrofă.

De ce nu ne place limba română?

În urma politicei arbitrare a guvernului, şcolile minoritare şi îndeosebi cele maghiare sunt la pragul nimicirei lor. Comoara noastră cea mai temută, limba noastră maternă vrea să ne-o iee ordonanţele şcolare repetite, nu e mirare deci, dacă disperaţi căutăm, ca cel puţin dintre pereţii şcolilor noastre să nu se elimineze limba noastră proprie. Nici când nu s'a pronunţat un singur cuvânt în *contra* propunerei limbei române; nici când nu s'a detractat din punct de vedere estetic limba română şi învăţarea ei am afirmat-o totdeauna a fi nu numai de datoria noastră, dar şi interesul nostru primordial. E deci de neînţeles, cum unele ziare româneşti prezintă lucrul, ca şi când minorităţile ar duce o luptă desperată în *contra* limbei române şi nu *pentru* limba lor proprie. Aşa de exemplu foarte curios poate atinge minorităţile articolul de două coloane al ziarului *Universul*, din 12 Octombrie a. c., care sub titlul principal «*Limba română*», atrage atenţia prin următoarele subtitluri: «*De ce nu place minorităţilor? — Este o limbă barbară? — Ultimele cercetări şi concluzii?*» Acest articol scrie între altele:

„Nu place minorităţilor noastre limba română şi cer păşuiri ca să o înveţe, sau mai bine zis, ca să n'o înveţe. Lucrul pare atât de ciudat, când în interesul lor ar fi să se poată înţelege cu autorităţile Statului în care trăiesc şi unde au afaceri. Dar îndărătnicirea acestor minoritari ne obligă să privim chestiunea şi din alt punct de vedere.

Este limba română o limbă barbară, greu de pronunţat şi urâtă la auz?"

(Urmează apoi o deducţie foarte interesantă referitor la originea clasică a limbei române; apoi câteva epizoduri, cari afirmă că muzica limbei române este foarte plăcută urechilor străine. Concluzia):

„Atunci de ce nu place minoritarilor? Pentrucă n'are vorbe chilometrice ca germana sau rusească? Nu aceasta e cauza, ci prejudecata că aceasta e limba valahilor, iobagilor de ieri, buni să procure numai bogăţie magnaţilor şi grofilor . . ."

Nu putem accentua destul, cât de fără obiect sunt astfel de articoli. Noi minorităţile, apreciem frumoseţea limbii române şi dacă învăţători şi funcţionari bătrâni cer păşuire, aceasta nu o fac din antipatie, nici din îndărătnicie, ci din motivul uşor de înţeles, că fiind în etate şi chiar unii bătrâni, le cade greu a învăţa o limbă nouă lor. Cu câtă trudă căutăm să fim înţeleşi şi în limba română — aşa credem — este dovadă grăitoare revista noastră minoritară, redactată în limba română: *Glasul Minorităţilor.*

Cu toate acestea, să nu ne iee în nume de rău *Universul,* vom face o modestă observaţie. Puternicul confrate zice, între altele, că este în primul rând interesul nostru propriu să ne putem înţelege cu autorităţile Statului. Dacă nu ne înşală memoria, odată, nu de mult, tocmai românii susţineau ca jignire mult reclamată — şi noi mai adăugăm, că foarte justă — cumcă cu cei mai mulţi funcţionari ai Statului maghiar nu puteau să se înţeleagă. Noi am crede, că gestul cel mai măreţ al domnilor de azi ar fi, dacă ar suprima greşala, care a fost atacată în timpul, când erau „oprimaţi". Minorităţile vor învăţa limba română. Dar oare vor învăţa şi ungureşte potenţaţii din Vechiul Regat, cari administrează teritorii locuite exclusiv de unguri? Sau ei sunt scutiţi de datoria aceasta, prin o făţişe manifestare a unui coleg al lor din Lugoj, care într'un nenorocit articol de ziar, cu o simplicitate drăguţă a binevoit a timbra limbile maghiară şi germană ca simplaminte barbare şi urâte. La aceasta am cere răspuns urgent dela *Universul.*

Această gazetă se redactează de aparţinătorii minorităţii maghiare. Deoarece însă credinţa noastră este, că chestiunea minorităţilor prezintă un interes general, cu plăcere dăm loc oricărei comunicări, privitoare la minorităţile de rasă, religiune şi de limbă.

P O L E M I I

D-l Octavian *Prie* critică în ton ironic în coloanele revistei d-lui Goga, *Ţara Noastră*, ordonanţa recentă şcolară a liberalilor, prin care se reglementează chestiunea şcolară, până ce se va întocmi legea şcolară minoritară.

Partea dela sfârşit a articolului face guvernul caraghios, fiindcă „stă de vorbă cu nişte domni, ca Zombory" şi apostrofează lucrurile, par'că şi ziarul *Keleti Ujság* ar atăca sarcastic pe chestia aceasta pe d-l ministru Anghelescu.

Aceasta arată, necondiţionat, o neînţelegere a celor relatate de *Keleti Ujság*, fiindcă articolul acestui ziar a relevat în ton foarte călduros rezultatele obţinute de d l Zombory şi nici nu le-a trecut prin minte d-lor dela acest ziar să lovească în guvernul Brătianu numai pentru motivul, că a stat de vorbă cu un bărbat de seamă al nostru, despre care totuşi nu se poate scrie cu atâta uşurinţă, cum o face d-l Prie.

Şi în numărul 5 al *Glasului Minorităţilor* am scris un articol aparte despre d-l Dr. Zombory. În acest articol nu poate găsi nici chiar cea mai mare reavoinţă ton ironic. Să ne creadă d-l Prie, că noi primim cu mulţumire sinceră activitatea rodnică a fiecărui om al nostru. Dar suntem cu mulţumire sinceră şi faţă de înţelegerea, cu care ne întâlnim din partea guvernului. Durere, pentru aceasta avem foarte puţine ocaziuni. Poate chiar pentru motivul, că se găsesc totdeauna domni de felul d-lui Octavian Prie, cari până când scriu pe de o parte despre îmbunătăţirea soartei minorităţilor din motive politice de partid, pe de alta lovesc în toate acţiunile guvernamentale, cari arată o înţelegere chiar şi numai în măsură foarte restrânsă.

* * *

Gazeta averescanilor din Timişoara *Banatul Românesc* în numărul ei din 14 Octombrie a. c. scrie:

„Cine a trăit cu vre-o 35 an, mai nainte în Caransebeș, a putut, cu bucurie, să constată că românismul din acest oraș, am putea zice din întreaga Graniță, cu toate că era apăsat de o dominațiune străină, era la apogeul fericirei și a bunăstării sale materiale. Atunci românii î-și trăiau epoca de aur ai esistenței lor fericite. În orașul nostru era o pleiadă de bărbați distinși ai neamului, cari conduși de cele mai curate sentimente față de populația română din Graniță, să folosiau de toate mijloacele legale și cinstite pentru ridicarea acestei populații, susținând în acelaș timp aprins și sentimentul național în sufletele curate ale românilor, cari la rândul lor au știut să se impună și să facă ca causa națională să meargă din învingere în învingere. Cine nu-și aduce aminte de alegerile dietale de pe vremea generalului Traian Doda, când vuia întreg Almăjul și toți românii de pe Valea Bistrei alergau și aclamau cu însuflețire pe iubitul și stimatul lor general, care nu aveau trebuință ca să se folosească de mijloace nelegale, de fraude și de teroare, de falsificare a voinței poporului și de mijloace josnice și respingătoare pentru ca se ajungă în dietă, după cum a făcut-o și o face micul său urmaș în gloriosul, acum profanatul scaun dela Comunitatea de Avere, actualul president al acestei instituțiuni, *Ilie Orzescu*, care și în acest scaun a ajuns numai în urma fraudei, teroarei și a falsificării votului poporului exercitate de forurile administrative și din partea dânsului."

Articolul, care în mod interesant dă satisfacție controlului obișnuit în trecut la comunitatea de avere și garanță alegerei curate, prezintă în culori întunecoase ravagiile regimului liberal.

Frumos, frumos însă dacă ne aducem aminte bine, alegerile brutale chiar averescanii le-au introdus la comunitatea de avere, când au așezat un copilandru în spinarea corpului funcționăresc merituos și probat, în contra voinței poporului, care a vroit să așeze și atunci în scaunal presidențial pe un general distins, iubit de toți, pe dl. Domășnianu. D-sa nici atunci n'a putut fi președinte, fiindcă e din partidul național și astfel liberalii pot invoca un precedent atunci, când din epoca de aur a vieței vechi autonomice imping în mocirla politicei de partid comunitatea de avere.

* * *

Cum se tratează minoritățile aiurea? Din revista *Rigascher*

Rundschau cetim: În anul 1919 aveau germanii din Letonia 45 şcoli. Astăzi au peste 90. În 1919 erau 7645 elevi, azi trèce numărul lor 12.000. Din aceste şcoli sunt 10 secundare. Şcolile în partea cea mai mare se susţin de comune şi de Stat. Deoarece germanii fac 4 la sută din populaţia totală, ei au obţinut cvota aceasta de 4% din budgetul statului pentru susţinerea şcolilor lor. Restul cheltuelilor se dă din partea populaţiei, care, fiind acordată *autonomia şcolară*, se îngrijeşte de susţinerea şcolilor.

La noi? Pe rând se închid şcoliie minoritare, chiar susţinute de populaţie şi confesiuni. De autonomia şcolară nici nu e vorbă. Iar' subvenţiunea din partea Statului nu poate nici să între în socoteala susţinerei şcolilor.

Director răspunzător: dr. E. Jakabffy. — Redactor răspunzător dr. Şt. Sulyok.
Tipărit: Husvéth şi Hoffer, Lugoj.